

SCIENTIFIC LETTERS
OF ACADEMIC SOCIETY OF MICHAL BALUDANSKY

ISSN 1338-9432

6 $\frac{4}{2018}$

SCIENTIFIC LETTERS
OF ACADEMIC SOCIETY
OF MICHAL BALUDANSKY

ISSN 1338-9432

EDITORIAL OFFICE:

Academic Society
of Michal Baludansky,
Humenská 16,
040 11 Košice, Slovakia,
tel.: + 421 (0)903 275 823
e-mail: asmiba@asmiba.sk

EDITOR IN CHIEF:

▲ Ing. Lenka DUBOVICKÁ, PhD.,
Vice-president of Academic Society
of Michal Baludansky, Slovakia,
University of Central Europe of Skalica,
Slovakia

DEPUTY EDITORS IN CHIEF:

▲ Ing. Peter TULEJA, PhD.,
Technical University of Košice,
Slovakia
▲ Ing. Michal VARCHOLA Jr., PhD.,
Technical University of Košice,
Slovakia

EDITORIAL ADVISORY BOARD:

▲ Dr.h.c.mult. prof. Ing. Miroslav
BADIDA, PhD., Technical University of
Košice, Slovakia
▲ Dr.h.c. prof. Dr. Yuriy BOSHITSKIY,
PhD., Kyiv University of Law of the
National Academy Sciences of Ukraine,
Ukraine
▲ prof. Dr. Mihály DOBRÓKA,
University of Miskolc, Hungary
▲ Dr.h.c. associate prof. Badri
GECHBAIA, DrSc., Batumi Shota
Rustaveli State University, Georgia
▲ Dr.h.c. prof. Ketevan GOLETIANI,
DrSc., Batumi Navigation Teaching
University, Georgia
▲ Dr.h.c. Doc. RNDr. František
JIRÁSEK, DrSc., International Institute
of Business and Law in Prague, Czech
republic
▲ prof. Oleksandr NESTEROV, DrSc.,
Ural Federal University of Ekaterinburg,
Russia
▲ prof. OIha RUDENKO, DrSc.,
Chernihiv National University of
Technology, Ukraine
▲ prof. Dr. Oleg SINEOKIJ, DrSc.,
Zaporizhzhya National University,
Ukraine
▲ Dr.h.c. Ing. Heidy SCHWARCZOVÁ,
PhD., University of Central Europe of
Skalica, Slovakia
▲ Academician of RAES Vasil
SIMCHERA, DrSc., Russian Academy
Economics Sciences, Russia
▲ Dr.h.c. prof.h.c. Ing. Michal
VARCHOLA, PhD., President of
Academic Society of Michal Baludansky,
Slovakia
▲ prof. Tomasz WOLOWIEC, PhD.,
University of Information Technology and
Management in Rzeszow, Poland

TO OUR READERS

This Journal, «*Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*» has been conceived by the founders of Academic Society of Michal Baludansky as a printed platform for exchanging knowledge between university scholars and experts from different countries who take a keen interest and activities of the outstanding scientist, educator and statesman Michal Baludansky.

The journal is published six times a year. The fourth issue of year 2018 is devoted to the Vinnitsia Institute of Trade and Economics of Kiev National University of Trade and Economics which is a leading institution of higher education in economics, which this year celebrates its 50th anniversary.

Шановний читачу,

пропонований журнал «*Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*» задуманий засновниками Академічного співтовариства Михайла Балудянського як друкування видання з обміну знань між вченими і фахівцями університетів різних країн, що мають безпосереднє відношення до життя і діяльності видатного вченого, педагога і державного діяча Михайла Балудянського.

Журнал виходить шість разів на рік. У четвертий номер 2018 включені наукові роботи викладачів Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, який в цьому році відзначає 50-ти десятирічний ювілей.

Lenka Dubovicka,
editor

CONTENTS

- 08 **Abdullaieva Anastasiia, Demchenko Oksana**
MECHANISM OF USE AND MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES OF THE MACHINE-BUILDING INDUSTRY ENTERPRISE OF UKRAINE
- 15 **Avksentyuk Boris**
TRANSITION BOILING REGIME
- 20 **Babchinska Olena, Sokolovska Valentina**
FEATURES OF EVALUATION OF EFFICIENCY OF INNOVATIVE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE
- 24 **Bondar Maryna, Dobrovolska Natalya**
COMPETITION AND THE ROLE OF COMPETITION IN A MARKET ECONOMY
- 27 **Bondar Nataliia, Shvets Halyna**
USAGE OF INNOVATIVE METHODS OF STUDYING FOR FORMATION OF FOREIGN COMPETENCE OF FUTURE EXPERTS IN TOURISM
- 30 **Bondarenko Valery, Bondarenko Lyudmila**
THE ROLE AND VALUE OF TRANSPORT IN FORMATION OF ECONOMIC SYSTEMS OF REGIONS
- 36 **Bychkov Mykola, Maskevich Olena**
FACTORS OF PROFOUND DETERMINATION OF LEGAL CULTURE OF UKRAINIAN SOCIETY
- 40 **Datsenko Anna, Patramanska Lyudmila**
ANALYTICAL SUPPORT MANAGEMENT OF THE FINANCIAL ASSETS OF THE ENTERPRISE
- 43 **Denisyuk Alexander, Krupelnitskaya Irina**
SYSTEM OF IMPLEMENTATION OF INTERNAL AUDIT OF INSURANCE COMPANIES
- 48 **Gusak Lyudmila, Levchuk Elena**
THE TRANSFORMATION OF MATHEMATICAL COURSES IN CONDITIONS OF DUAL EDUCATION IN THE TRAINING OF FUTURE ECONOMISTS
- 51 **Iladii Irina, Chernikova Irina**
ACCOUNTING FORMING MANAGEMENT REPORTING IN THE PRICING PROCESS
- 55 **Hnyiuk Inna, Romanovska Yuliia, Koretskaia-Garmash Victoriia**
THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE CREATION OF THE STRATEGIC POTENTIAL OF THE ENTERPRISE
- 58 **Cekhivska Iuliia, Hrinchuk Anna**
RECREATIONAL RUNNING AS A MEANS OF IMPROVING WORKING CAPACITY OF STUDENTS YOUTH IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION
- 63 **Chugu Svitlana, Gladio Svitlana**
EFFECTIVE READING COMPREHENSION STRATEGIES: KEY TO EFL EXAMINATION SUCCESS
- 68 **Ivanytska Natalia, Nechyporenko Violetta**
PROJECT BASED LEARNING: BENEFITS AND CHALLENGES
- 72 **Kalinichenko Anzhelika, Paslavska Inha**
TRANSLATION AS AUTHOR MODEL REALIZATION OF SCIENTIFIC TEXT
- 80 **Khachatryan Valentina, Nedbalyuk Oleksandr**
DEVELOPMENT OF ENTERPRISE POTENTIAL IN THE CONDITIONS OF EURO INTEGRATION AND GLOBALIZATION
- 84 **Kopniak Kateryna, Ostapenko Tetiana**
INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF TEACHING COMPUTER SCIENCE IN HIGHER EDUCATION
- 88 **Korzh Nataliia, Ivanchenko Halyna**
CONCEPTUAL BASES OF FORMATION OF THE NETWORK APPROACH IN BUSINESS
- 91 **Kovalevska Tetiana, Matsera Olha**
CURRENT THEORIES WITHIN THE FRAMES OF COGNITIVE LINGUISTICS
- 95 **Krasnitska Hanna, Stopchak Mikola**
MODERN TRENDS IN TEACHING METHODS IN HIGHER EDUCATION
- 98 **Kudyrko Olena, Lobacheva Iryna**
ANALYTICAL METHODS IN AUDIT OF THE FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE
- 100 **Loyanich Grigory**
MODERN APPROACHES TO CLASSIFICATION AND IMPROVEMENT OF THE ASSORTMENT OF YOGURTS AND FISH PRESERVES

ЗМІСТ

- 08 **Абдуллаєва Анастасія, Демченко Оксана**
МЕХАНІЗМ ВИКОРИСТАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА
МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ
- 15 **Авксентюк Борис**
ПЕРЕХОДНИЙ РЕЖИМ КИПЕННЯ
- 20 **Бабчинська Олена, Соколовська Валентина**
ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
- 24 **Бондар Марина, Добровольська Наталія**
КОНКУРЕНЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ
- 27 **Бондар Наталія, Швець Галина**
ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ
- 30 **Бондаренко Валерій, Бондаренко Людмила**
РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ТРАНСПОРТУ У ФОРМУВАННІ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ РЕГІОНІВ
- 36 **Бичков Микола, Маскевич Олена**
ФАКТОРИ ЗМІСТОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА
- 40 **Даценко Ганна, Патраманська Людмила**
АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА
- 43 **Денисюк Олександр, Крупельницька Ірина**
СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ
- 48 **Гусак Людмила, Левчук Елена**
ТРАНСФОРМАЦІЯ МАТЕМАТИЧЕСКИХ КУРСОВ В УСЛОВИЯХ ДУАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
ПРИ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ
- 51 **Гладій Ірина, Чернікова Ірина**
ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ В ПРОЦЕСІ
ЦІНОУТВОРЕННЯ
- 55 **Гнидюк Інна, Романовська Юлія, Корецька –Гармаш Вікторія**
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОЗДАНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ
- 58 **Чехівська Юлія, Гринчук Анна**
ОЗДОРОВЧИЙ БІГ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- 63 **Чугу Світлана, Гладь Світлана**
ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗУМІННЯ ПРОЧИТАНОГО: КЛЮЧ ДО УСПІХУ НА ЕКЗАМЕНАХ
З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ
- 68 **Іваницька Наталя, Нечипоренко Віолетта**
ПРОЕКТНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ
- 72 **Калініченко Анжеліка, Паславська Інга**
ПЕРЕКЛАД ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ АВТОРСЬКОЇ МОДЕЛІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ
- 80 **Хачатрян Валентина, Недбалюк Олександр**
РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
- 84 **Копняк Катерина, Остапенко Татьяна**
ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНФОРМАТИКЕ В ВЫСШЕЙ
ШКОЛЕ
- 88 **Корж Наталія, Іванченко Галина**
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВОГО ПІДХОДУ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ
- 91 **Ковалевська Тетяна, Мацера Ольга**
СУЧАСНІ ТЕОРІЇ В МЕЖАХ ДОСЛІДЖЕНЬ КОГНІТИВОЇ ЛІНГВІСТИКИ
- 95 **Красніцька Ганна, Стопчак Микола**
СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ПЕДАГОГІЧНИХ МЕТОДІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
- 98 **Кудирко Олена, Лобачева Ірина**
АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ В АУДИТІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА
- 100 **Лояніч Григорій**
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ АСОРТИМЕНТУ ЙОГУРТІВ
ТА РИБНИХ ПРЕСЕРВІВ

- 106 **Lozovskiy Olexandr, Horshkov Maksym**
THE IMPACT OF DECENTRALIZATION REFORM ON THE REPRODUCTION OF THE RESOURCE POTENTIAL OF AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY OF UKRAINE
- 109 **Lukianets Alla, Grin Vitaslava**
PERSONAL POTENTIAL OF RESTAURANT AGENCIES, AS THE BASIC ASPECTS OF ENTERPRISE PROFITABILITY IN MODERN MARKETING CONDITIONS
- 112 **Makhnachova Natalia, Semeniyk Iryna**
THE DEFINITION OF ADAPTATIONAL POTENTIAL OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF ENTERPRISES
- 115 **Osipova Larisa, Pavlyuk Tatyana**
THE MAIN PROBLEMS AND PROSPECTS OF FOREIGN TRADE COOPERATION OF UKRAINE WITH EU COUNTRIES
- 119 **Ovsyuk Nina, Mayster Lyudmila**
ACCOUNT OF PAYMENT FOR EMPLOYEES IN PERSONAL CARE 26 AND IFRS 19 (IAS) 19
- 122 **Polishchuk Iryna, Gonchar Olga, Buga Nataliya, Sokolyuk Katerina**
IMPROVING THE ORGANIZATION OF MARKETING RESEARCHES IN MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES POTENTIAL
- 129 **Polishchuk Oleksandr, Smaglo Olga**
UTENSIC CHARACTERISTICS OF VENTURE INVESTMENT AND ITS PLACE IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY
- 137 **Polovenko Lydmyla, Merinova Svitlana**
MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF GENERAL ADMINISTRATION METHODOLOGY
- 141 **Samokhval Olesia**
CURRENT REFORMS IN THE SYSTEM OF GERMAN HIGHER VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING
- 145 **Suprun Svetlana, Garbar Victor**
CONCEPTUAL BASIS OF STRATEGIC PLANNING IN MODERN ENTERPRISES
- 148 **Tekliuk Ruslan, Tereshchenko Liliia**
HEALTH COMPETENCE: ELABORATION OF THE CONCEPT IN PUBLIC HEALTH REALM
- 154 **Tkachuk Tetiana, Tkachuk Iryna**
THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON CROSS-CULTURAL DEVELOPMENT IN UKRAINE
- 159 **Tkachuk Olga, Bogatska Nataliya**
BASES OF FORMING BUSINESS CULTURE IN UKRAINE
- 163 **Vasylyshyna Olga**
FUTURE COMMODITY EXPERTS IN CUSTOM BUSINESS AS PEDAGOGICAL GOAL
- 168 **Vlasenko Iryna**
HACCP SYSTEM INTRODUCTION IN THE OIL INDUSTRY ENTERPRISES
- 172 **Vlasenko Ivan**
PERSPECTIVES FOR DEVELOPMENT OF UKRAINE TOURISM
- 176 **Vlasenko Volodymyr, Ivanishcheva Olga**
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF FUNCTIONAL DAIRY PRODUCTION IN UKRAINE ENGLISH MUST BE
- 180 **Yaremko Svetlana, Kuzmina Elena**
PERSPECTIVE DIRECTIONS FOR DEVELOPMENT OF MODERN MEANS OF AUTOMATED TESTING OF SOFTWARE
- 184 **Zamkova Nataliia, Voinarovska Natalya**
FORMATION OF STUDENTS' SOCIAL-CULTURAL COMPETENCE WITHIN THE FRAMEWORK OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION
- 189 **Zapadinska Iryna**
THE FUNDAMENTAL ANALYSES OF "SELF-REGULATED LEARNING"
- 192 **NOTIFICATION FOR AUTHORS ARTICLES**

- 106 **Лозовський Олександр, Горшков Максим**
ВПЛИВ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
- 109 **Лук'янець Алла, Гринь Вітослава**
КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА, ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ
- 112 **Махначова Наталя, Семенюк Ірина**
ВИЗНАЧЕННЯ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
- 115 **Осіпова Лариса, Павлюк Тетяна**
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМ ЄС
- 119 **Овсюк Ніна, Майстер Людмила**
ОБЛІК ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ У РАКУРСІ ПСБО 26 ТА МСФЗ (IAS) 19
- 122 **Поліщук Ірина, Гончар Ольга, Буга Наталія, Соколюк Катерина**
УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УПРАВЛІННІ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
- 129 **Поліщук Олександр, Смагло Ольга**
СУТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
- 137 **Половенко Людмила, Мерінова Світлана**
УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ
- 141 **Самохвал Олеся**
СУЧАСНІ РЕФОРМАТОРСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ НІМЕЧЧИНИ
- 145 **Супрун Світлана, Гарбар Віктор**
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
- 148 **Теклюк Руслан, Терешенко Лілія**
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: РОЗРОБКА КОНЦЕПЦІЇ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
- 154 **Ткачук Тетяна, Ткачук Ірина**
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ
- 159 **Ткачук Ольга, Богацька Наталія**
ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ
- 163 **Василишина Ольга**
СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ТОВАРОЗНАВЦІВ У МИТНІЙ СПРАВІ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИКЛИК
- 168 **Власенко Ірина**
ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ НАССР НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОЛІЄЖИРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
- 172 **Власенко Іван**
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ
- 176 **Власенко Володимир, Іванішева Ольга**
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ
- 180 **Яремко Світлана, Кузьміна Олена**
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ АВТОМАТИЗОВАНОГО ТЕСТУВАННЯ ПЗ
- 184 **Замкова Наталія, Войнаровська Наталя**
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ В КОНТЕКСТІ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ
- 189 **Западницька Ірина**
ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ "САМОРЕГУЛІРУЕМОЕ ОБРАЗОВАНИЕ"
- 192 **ПОВІДОМЛЕННЯ ДЛЯ АВТОРІВ СТАТЕЙ**

Теклюк Руслан, Терешенко Лілія

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: РОЗРОБКА КОНЦЕПЦІЇ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Анотація

Стаття присвячена аналізу концепції здоров'язберігаючої компетентності у сфері громадського здоров'я. Попри широкий інтерес до цього питання, у світовій науковій літературі існує певна термінологічна плутанина. Вона пов'язана з великою кількістю термінів, що є повністю або частково синонімічними, зокрема: «health competence», «health competency», «resilience», «self-efficacy», «health literacy», «внутрішня картина здоров'я», «модель здоров'я», «особистісні модулі здоров'я», «культура здоров'я», «грамотність у сфері здоров'я», «санітарна культурність», «медико-валеологічна грамотність», «інформованість у сфері здоров'я», «медико-санітарна грамотність», «санологічна освіченість», «валеологічна компетентність». Більшість термінів за змістом є вузькими і можуть бути представлені концептом «здоров'язберігаюча компетентність». Ситуація однак ускладнюється тим фактом, що в англійських джерелах компетентність часто оцінюється з точки зору професійної кваліфікації, а не особистісних якостей. У статті пропонується власне визначення здоров'язберігаючої компетентності як системної, динамічної якості особистості набувати і використовувати знання, уміння та навички збереження здоров'я, оцінювати ставлення та психологічні механізми, що забезпечують здоровий вибір та опір ризикованим формам поведінки, та власне здійснення здоров'язберігаючої поведінки, котра спрямована на збереження оптимального функціонального стану та поліпшення фізичного, психічного, духовного та соціального благополуччя людини. Наводяться її структурні компоненти, що були виділені внаслідок експертного обговорення. Питання вимагає подальшого обговорення світовою науковою спільнотою задля прийняття універсального термінологічного апарату.

Ключові слова: здоров'язберігаюча компетентність; громадське здоров'я; концептуальний аналіз; медична грамотність; життєстійкість; здоров'язахисні фактори; здоров'язберігаюча поведінка

Tekliuk Ruslan, Tereshchenko Liliia

HEALTH COMPETENCE: ELABORATION OF THE CONCEPT IN PUBLIC HEALTH REALM

Annotation

The article presents the analysis of the concept of health competence in public health. Despite marked interest for this issue, there is a vast terminological chaos in the world scientific literature concerning this concept. It is caused by a great variety of terms, which are partly or fully synonymous, such as: "health competence", "health competency", "resilience", "self-efficacy", "health literacy", "internal picture of health", "health model", "individual health modules", "health culture", "public health literacy", "sanitary culture", "medical and valeology literacy", "public health awareness", "salutogenesis literacy", "valeologic competence". Most of the terms are narrower and are subordinated to the concept of health competence. The problem is that scientific papers in English often explain competence in the terms of professional qualification, but not as a personal quality of any individual. The article suggests our own definition of health competence. It is an integrated, dynamic quality of the personality that enables the person to acquire and use health-related knowledge and skills, values, attitudes and psychological mechanisms that prompt health-related choices and resistance to health risks, as well as health promoting behaviour itself, which is aimed at sustainable development and improvement of physical, psychological, spiritual and social wellbeing of the individual. As a result of expert panel discussion, the major components of health competence were singled out. Yet, the issue requires further global expert discussion so that a unified terminology could be developed.

Keywords: health competence; public health; conceptual analysis; health literacy; resilience; protective factors (assets); health promoting behaviour

1. Постановка проблеми

Сучасна наукова парадигма характеризується мультидисциплінарним підходом до вивчення комплексних питань, що передбачає залучення фахівців різних галузей для вирішення актуальних наукових завдань. Збереження здоров'я людини і нації завжди вимагало об'єднаних зусиль як лікарів, дослідників у сфері медицини, так і фахівців з економічних питань. Усе частіше до цієї когорти долучаються освітня, оскільки вченими визнається, що ключові детермінанти здоров'я лежать поза межами безпосереднього впливу медичних працівників або державних органів управління.

Такі програмні документи щодо зміцнення здоров'я як Оттавська хартія зміцнення здоров'я (1986) та Джакартська декларація (1997) визначають стратегічну важливість окремих напрямків профілактичної роботи у XXI ст., зокрема: створення сприятливого середовища для збереження здоров'я, розвиток персональних навичок і умінь, поширення інформованості у сфері охорони здоров'я, посилення соціальної відповідальності за здоров'я тощо. Звідси випливає, що загальний рівень освіченості населення у сфері здоров'я, свідомий вибір на користь здорового способу життя є одним з наріжних каменів сучасної системи охорони здоров'я.

Усе виразніше звучить думка науковців про те, що здоров'я людини визначається сформованістю так званої «здоров'язберігаючої компетентності». Попри інтуїтивну зрозумілість цього терміну, він має досить розмиті концептуальні межі, часто перекриваючи суміжні поняття, такі як «медична грамотність», «здоровий спосіб життя» тощо. Ситуація ускладнюється ще й тим, що в англомовній літературі також не має одностайного трактування цього поняття та є перехреснення кількох суміжних понять: «health competence», «health competency», «resilience», «self-efficacy», «health literacy» тощо. Науковці різних країн часто говорять про ті ж самі речі, використовуючи різні терміни, що лише спричиняє плутанину. Відтак, розробка чіткої концепції здоров'язберігаючих компетентностей є актуальним завданням, спрямованим на успіх подальших наукових розробок у сфері громадського здоров'я.

Метою статті є дослідження концептуальних характеристик поняття «здоров'язберігаюча компетентність» у сфері громадського здоров'я.

2. Виклад основного матеріалу дослідження

Матеріалом для дослідження стали праці українських та зарубіжних науковців у сфері громадського здоров'я з цієї тематики, а також результати експертної оцінки, проведеної на кафедрі загальної гігієни та екології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова за участю п'яти докторів та кандидатів медичних наук.

Свідоме ставлення до здоров'я є системоутворюючою складовою профілактики захворювань [8]. Як відомо, перше місце серед причин смертності займають ті, що пов'язані з умовами життя і поведінковими чинниками ризику. Перенесення фокусу уваги з хвороби на здоров'я дало наприкінці ХХ століття стрімкий поштовх розвитку теорії *салютогенезу* (у вітчизняній термінології «саногенезу»). Поняття «салютогенез» (від лат. *salus* – «здоров'я», гр. *genesis* – «походження») виникло у межах теорії соціальної медицини (А. Антоповску, 1970-ті рр.) на протипагу епідеміології. Якщо остання вивчає причини і фактори поширення захворювань, то салютогенез позначає підхід, зорієнтований на вивчення питань щодо чинників і структури здоров'я різних категорій населення [16; 20]. Відповідно, такі заходи охорони здоров'я, як профілактика та лікування хвороб, доповнюються зміцненням здоров'я (*health promotion*) як ключовим механізмом саногенезу [3; 20].

За такого підходу дослідники фокусують увагу на певних *здоров'язахисних факторах (assets)*: так званих «факторах анти-ризик», «факторах життєстійкості (резиліансу)» [16], «захисних факторах» [17], «резервах здоров'я» [21] або «позитивному особистому капіталі здоров'я» [16; 22], що виступають як буфер, модифікуючи вплив негативних чинників та нівелюючи або зменшуючи ризик виникнення захворювання. Здоров'язахисним вважають будь-який фактор (або ресурс), який покращує здатність індивіда, групи, спільноти тощо забезпечувати і підтримувати здоров'я та благополуччя, а також допомагає зменшити нерівноправність у галузі здоров'я [16; 21].

Комплексна дія усіх здоров'язахисних чинників забезпечує формування життєстійкості. З-поміж величезної кількості визначень *життєстійкості* (варіанти перекладу слова *resilience* (M. Rutter, 1985) [25]) у інших авторів: життєздатність, опірність, еластичність, резильєнтність (докладний аналіз див. у [11]) наведемо лише найбільш типові, які розглядають її як здатність, процес або результат. Життєстійкість – це: 1) здатність організму забезпечити стабільну рівновагу; здатність мобілізувати власні ресурси під тиском несприятливих обставин; 2) складний набір поведінкових реакцій, який забезпечує успішне протистояння загрози; 3) здорове відновлення після травми чи стресу [17; 23]. Таким чином, цей феномен можна розглядати з точки зору потенційних і актуальних можливостей, а отже, він може досліджуватись у динаміці. Життєстійкість є близьким до поняття «здоров'язберігаюча компетентність», але вужчим за нього, оскільки концентрується на протидії факторам ризику та негативного впливу.

Серед українських науковців здоров'язберігаюча компетентність визначається наступним чином: 1) це інтегральна якість особистості, яка проявляється у загальній здатності та готовності до здоров'язберігаючої діяльності, що ґрунтується на поєднанні знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження власного фізичного, соціального, психічного, духовного здоров'я та здоров'я оточуючих [6; 7]; 2) інтегральна, динамічна характеристика особистості, що проявляється в здатності організувати й регулювати свою здоров'язберігаючу діяльність; адекватно оцінювати свою поведінку, а також вчинки й погляди оточуючих; зберігати та реалізовувати власні позиції щодо збереження здоров'я за різних, зокрема і несприятливих умов, виходячи з особистих норм і принципів; протидіяти впливам, що суперечать внутрішнім установкам, поглядам і переконанням, активно їх перетворювати, самостійно приймати моральні рішення [2].

Отже, **здоров'язберігаюча компетентність** є комплексним когнітивно-рефлексивним та емоційно-оцінним утворенням, що характеризує знання, ставлення і поведінку людини стосовно збереження власного здоров'я. Недостатня розробленість теми призвела до появи у різних авторів синонімічних термінів і суміжних понять: «внутрішня картина здоров'я» (В. М. Смірнов, Т. Н. Резнікова, В. А. Ананьєв, І. І. Мамайчук, В. Е. Каган), «модель здоров'я» (А. Т. Москаленко, В. Ф. Сержантов), «особистісні модулі здоров'я», «культура здоров'я» (Г. В. Капранова, Н. П. Абаскалова, Н. О. Тимошенко) тощо.

Англомовні автори використовують поняття «perceived health competence», часто супроводжуючи його синонімом «self-efficacy». При цьому зміст поняття також є вужчим за український термін «здоров'язберігаюча компетентність», а саме: це віра у власну спроможність здійснити певні дії задля

отримання ефективного результату в сфері здоров'я [14; 24; 26], тобто когнітивно-психологічне налаштування людини чинити здоров'язберігаючі дії (health promoting behaviors).

Автори глобальної моделі здоров'язберігаючої компетентності (global health competency) розглядають останню як набір 36 компетентностей у 7 сферах охорони здоров'я, котрі мають опанувати медичні працівники, освітяни та студенти-медики, наприклад: здатність розробляти стратегії сталого розвитку за обмежених ресурсів (сфера 1); розвиток співробітництва з питань здоров'я (сфера 2); аналіз етичних та професійних питань, що виникають у відповідь на нагальні проблеми громадського здоров'я тощо [13]. Як бачимо, ця модель лежить у площині політики охорони здоров'я та підготовки медичних фахівців. Варто зазначити, що терміни health competence і health competency здебільшого вживаються в англомовній літературі саме на позначення професійної компетентності медичного персоналу [13; 27].

Натомість найближчим до українського поняття здоров'язберігаючої компетентності є англомове поняття *health literacy* (медична грамотність) – це знання, бажання і здатність людини знаходити, розуміти, оцінити і використовувати медичну інформацію таким чином, щоб зробити свідомий вибір у шоденному житті, який буде спрямований на збереження здоров'я, профілактику хвороб і забезпечення якості життя [12; 15; 18; 19]. Через неузгодженість перекладу англомовного терміну *health literacy* дослідники використовують наступні синонімічні терміни: грамотність у сфері здоров'я, санітарна культурність [12], медико-валеологічна грамотність [10], інформованість у сфері здоров'я, медико-санітарна грамотність [3], санологічна освіченість [1], валеологічна або здоров'язберігаюча компетентність [5].

Результати експертної оцінки, проведеної на кафедрі загальної гігієни та екології ВНМУ, дозволили виділити наступні *компоненти здоров'язберігаючої компетентності* у сфері громадського здоров'я: 1) когнітивний (освіченість з питань здоров'я, зокрема щодо власних генетичних, гігієнічних, фізіологічних та психологічних можливостей, методів і засобів контролю, збереження і розвитку свого здоров'я); 2) ціннісно-мотиваційний (усвідомлення цінності власного здоров'я, система базових валеологічних потреб, мотивація щодо здоров'язберігаючої поведінки, усвідомлення бар'єрів щодо запровадження здоров'язахисних практик); 3) поведінковий (здоров'язберігаюча поведінка – засвоєння моделей здорового способу життя і технологій оздоровчої діяльності).

Здоров'язберігаюча поведінка («медико-санітарна поведінка») також описується як будь-який захід, здійснений індивідом, незалежно від об'єктивного чи суб'єктивного стану його здоров'я, з метою зміцнення, захисту або підтримки здоров'я [3; 11]. Традиційні параметри такої поведінки включають: позитивне ставлення людини до здоров'я в цілому і до фізкультури та спорту, медичну активність, негативне ставлення до вживання психоактивних речовин, адекватні репродуктивні установки і сексуальну поведінку [9].

Отже, на основі відомого досвіду оточуючих (побутові уявлення) та інформації зі спеціалізованих джерел (наукові знання), власних емоційно-вольових та інтелектуальних характеристик, а також ціннісних орієнтирів кожна людина, незалежно від віку і рівня освіти, вибудовує для себе концепцію здоров'я, згідно якої оцінює ризики та переваги для здоров'я своїх дій та зовнішніх впливів, а також приймає рішення про подальші дії щодо власного здоров'я і добробуту та благополуччя оточуючих.

3. Висновки

Огляд літератури показує, що сучасна зарубіжна та вітчизняна наукова думка у сфері громадського здоров'я все більш орієнтується на виявлення здоров'язберігаючих компетентностей. Утім немає одностайного розуміння, що саме входить до змісту цього поняття. Це спричиняє значну термінологічну плутанину і різне тлумачення схожих за звучанням термінів в українських та зарубіжних наукових джерелах. Згідно думки залучених експертів, здоров'язберігаючу компетентність можна визначити як системну, динамічну якість особистості набувати і використовувати знання, уміння та навички збереження здоров'я, оцінні ставлення та психологічні механізми, що забезпечують здоровий вибір та опір ризикованим формам поведінки, та власне здійснення здоров'язберігаючої поведінки, котра спрямована на збереження оптимального функціонального стану та поліпшення фізичного, психічного, духовного та соціального благополуччя людини. Питання вимагає подальшого обговорення світовою науковою спільнотою задля розробки універсального термінологічного апарату.

Список використаних джерел та літератури

- [1] Апанасенко Г. Л. Индивидуальное здоровье: теория и практика управления, информационные аспекты / Г. Л. Апанасенко. // Медична інформатика та інженерія. – 2009. – № 4. – С. 61-64. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mii_2009_4_12.
- [2] Воронін Д. Є. Теоретичні засади формування здоров'язберігаючої компетентності // Педагогічні науки та освіта. – 2008. – Випуск II. – С. 28-38.
- [3] Глоссарий терминов по вопросам укрепления здоровья / Сост. Don Nutbeam. – Женева : Всемирная организация здравоохранения, 1998. – 36с.
- [4] Гурович И. Я., Сторожакова Я. А. К вопросу о значении понятия жизнестойкости в психиатрии // Социальная и клиническая психиатрия. – 2010. – С. 81-85.
- [5] Джерело педагогічної майстерності. Сучасний навчальний заклад – Школа сприяння здоров'ю : наук.-метод. журнал / Під ред. Л.Д. Покроєвої. – Випуск №3 (43). – Харків : ХОНМІБО, 2009. – 184с.

- [6] Єльнікова Г. В. Компетентнісний підхід до моделювання професійної діяльності керівника ВНЗ / Г.В. Єльнікова // Теорія і методика управління освітою. – 2010. – №4. – [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ttuo/2010_4/10elneel.pdf.
- [7] Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с.
- [8] Коренев М. М. Медико-соціальні проблеми формування здоров'я школярів та стратегія їх вирішення / М. М. Коренев, Г. М. Даниленко // Гігієнічні та соціально-психологічні аспекти моніторингу здоров'я школярів : матеріали наук.-практ. конф., 18 – 19 жовтня 2006 р. – Х., 2006. – С. – 3 – 6.
- [9] Макеев Н. И. Социально-гигиеническое исследование здоровье-сберегающего поведения подростков 15-17 лет : автореф. ...канд. мед. наук; Научный центр здоровья детей РАМН / Николай Иванович Макеев. – Москва, 2010. – 20с.
- [10] Максимова Г. И. Медико-педагогические аспекты формирования здорового стиля жизни у студентов университета // Формирование культуры здоровья как основы развития здоровой личности в условиях инновационного образовательного процесса. Материалы Всероссийской науч.-практ. конференции с международ. участием. Тюмень, 27-28 апреля 2012. / Под ред. Н. Н. Гребневой. – Тюмень : Вектор Бук, 2012. – С. 110-112.
- [11] Федуніна Н. Ю. Понятіе устійчивости к травме и позитивной адаптации / Наталья Юрьевна Федуніна // Московский психотерапевтический журнал. – 2006. – №4.
- [12] Фролова Ю. Г. Новые задачи психологии здоровья: от индивидуального к социальному // Здоровье населения: проблемы и пути решения : материалы II Междунар. науч.-практ. семинара, г. Минск, 19-21 мая 2011г. / ред. кол. : Н. М. Римашевская и др.; НАН Беларуси; Ин-т социологии НАН Беларуси. – Минск : Право и экономика, 2011. – С. 163-168.
- [13] Ablah E., Biberman D. A., Weist E. M. et al. Development of a Global Health Competency Model // Am. J. Trop. Med. Hyg. – 2014. – 90(3). – pp. 560–565. – doi:10.4269/ajtmh.13-0537
- [14] Bass L. A. Health-promoting lifestyle, perceived health competence, barriers to health promotion, and asthma-related knowledge in persons with chronic asthma / Laura A. Bass. – University of South Florida, 1989.
- [15] Briggs A. M. The importance of health literacy in physiotherapy practice / A. M. Briggs, J.E. Jordan // Journal of Physiotherapy. – 2010. – Vol. 56. – P. 149-151.
- [16] Friedli L. Mental health, resilience and inequalities / Lynne Friedli. – Copenhagen : World Health Organization, 2009. – 55 p.
- [17] Gartland D. Development of multi-dimensional measure of resilience in adolescents: the Adolescent Resilience Questionnaire / Deirdre Gartland, Lyndal Bond, Craig A. Olsson, Simone Buzwell, Susan M. Sawyer [Електронний ресурс] // BMC Medical Research Methodology. – 2011. – Vol. 11. – pp.134-144. – Режим доступу до журналу: <http://www.biomedcentral.com/1471-2288/11/134>.
- [18] Health literacy: The solid facts / Eds. Ilona Kickbusch, Jürgen M. Pelikan, Franklin Apfel, Agis D. Tsouros [WHO Regional Office for Europe]. – Copenhagen, 2013. – 73p.
- [19] Joint committee on National health education standards // Achieving Health Literacy: An Investment in the Future / American cancer society. – Atlanta, GA, 1995.
- [20] Lindström B., Eriksson M. The hitchhiker's guide to salutogenesis. Folkhälsan Health Promotion Research Report / B. Lindström, M. Eriksson [Електронний ресурс] – 2010:2. – Режим доступу: www.salutogenesis.fi
- [21] Morgan A. Health Assets in a Global Context: Theory, Methods, Action / Antony Morgan, Erio Ziglio, Maggie Davies. – New York: Springer, 2010. – 324 p.
- [22] Oman R. F. The potential protective effect of youth assets on adolescent alcohol and drug use / Roy F. Oman, Sara Vesely, Cheryl B. Aspy et al. // American Journal of Public Health. – 2004. – Vol. 94 (August). – No. 8. – pp. 1425-1430.
- [23] Resilience: Health in new key // Arizona Health Futures [St. Luke's Health Initiatives] / Ed. by John Hall, Alex Zautra. – 2003 (Fall). – 28p.
- [24] Pender N. J., Murdaugh C. L., Parsons M. A. Health Promotion in Nursing Practice (6th Edition). – Boston, MA: Pearson, 2011.
- [25] Rutter M. Resilience in the face of adversity: protective factors and resistance to psychiatric disorder / Michael Rutter. // The British Journal of Psychiatry. – 1985. – Vol. 147. – P. 598–611.
- [26] Smith M. S., Wallston K. A., Smith C. A. The development and validation of the Perceived Health Competence Scale. // Health Education Research. – 1995. – 10(1). – pp. 51-64.
- [27] Williams B., Morrissey B., Goenka A., Magnus D., Allen S. Global child health competencies for paediatricians. // The Lancet. – 2014. – 384 (9952). – P. 1403–1405. – doi: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)61128-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)61128-4).

References

- [1] Апанасенко Н. Л. Individualnoye zdoroviye: teoriya i praktika upravleniya, informatsionnyye aspekty (Individual health: theory and practice of control, information issues) // Medychna informatyka ta inzheneriya. – 2009. – № 4. – P. 61-64. – Available at : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mii_2009_4_12.
- [2] Voronin D. Ye. Teoretychni zasady formuvannia zdoroviyazberihayuchoyi kompetentnosti (Theoretical basis of forming health competence) // Pedagogichni nauky ta osvita. – 2008. – Issue II. – P. 28-38.

- [3] *Glossary of terms on health care issues* / Ed. Don Nutbeam. – WHO, 1998. – 36p.
- [4] *Gurovich I Ya., Storozhakova Ya. A. K voprosu o znechenii poniatiya zhyzniestoikosti v psikiatrii* (The meaning of 'resilience' concept in psychiatry). // *Sotsialnaya i klinicheskaya psikiatriya*. – 2010. – P. 81-85.
- [5] *Dzherelo pedagogichnoyi maisternosti*. (The source of pedagogical mastership). / Ed. L. D. Pokroyeva. – №3 (43). – Kharkiv, 2009. – 184p.
- [6] *Yelnikova H. V. Kompetentnisnyi pidkhid do modeliuvannia profesiynoi diyalnosti kerivnyka VNZ* (Competence-based approach to modeling activities of the head of higher educational institution). // *Teoriya a metodyka upravlinnia osvityu*. – 2010. – №4. – Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/tmuo/2010_4/10elneel.pdf.
- [7] *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnyy osviti: svitovi dosvid ta ukrainski perspektivy: Biblioteka z osvityvoi polityky* (Competence-based approach in modern education: global experience and Ukrainian perspectives) / Ed. O. V. Ovcharuk. – K.: "K.I.S.", 2004. – 112 p.
- [8] *Koreniv M. M., Danylenko H.M. Medyko-sotsialni problemy formuvannia zdoroviya shkolariv ta stratehiya ikh vyrishennia* (Medical and social problems of pupils' health formation and strategy of coping with them). // *Hihiyenichni ta soctialno-psycholohichni aspekty monitorynhu zdoroviya shkolariv*. – Kh., 2006. – P. 3 – 6.
- [9] *Makeev N. I. Sotsialno-gigiyanicheskoye issledovaniye zdoroviye-sberegayushchego povedeniya podrostkov 15-17 let* (Social and hygienic assessment of health promoting behaviour of teenagers at the age 15-17): avtoref. kand. med. nauk. – Moskva, 2010. – 20p.
- [10] *Maksutova G. I. Mediko-pedagogicheskiye aspekty formirovaniya zdorovogo stilya zhyzni u studentov universiteta* (Medical and pedagogical aspects of formation of healthy lifestyle among university students) // *Formirovaniye kultury zdoroviya kak osnovy razvitiya zdorovoi lichnosti v usloviyakh innovatsionnogo obrazovatel'nogo protsessa*. – Tumen: Vektor Buk, 2012. – P. 110-112.
- [11] *Fedunina N. Yu. Poniatye ustojchivosti k travme i pozitivnoy adaptatsii* (The concept of resilience and positive adaptation) // *Moskovskiy psikhoterapevticheskiy zhurnal*. – 2006. – №4.
- [12] *Frolova Yu. G. Novyye zadachi psikhologii zdoroviya: ot individualnogo k sotsialnomu* (New tasks of health psychology: from individual to social) // *Zdoroviye naseleniya: problemy i puti resheniya*. – Minsk: Pravo i ekonomika, 2011. – p. 163-168. Ablah E., Biberman D. A., Weist E. M. et al. Development of a Global Health Competency Model // *Am. J. Trop. Med. Hyg.* – 2014. – 90(3). – pp. 560–565. – doi:10.4269/ajtmh.13-0537
- [13] Bass L. A. Health-promoting lifestyle, perceived health competence, barriers to health promotion, and asthma-related knowledge in persons with chronic asthma / Laura A. Bass. – University of South Florida, 1989.
- [14] Ablah E., Biberman D. A., Weist E. M. et al. Development of a Global Health Competency Model // *Am. J. Trop. Med. Hyg.* – 2014. – 90(3). – pp. 560–565. – doi:10.4269/ajtmh.13-0537
- [15] Briggs A. M. The importance of health literacy in physiotherapy practice / A. M. Briggs, J.E. Jordan // *Journal of Physiotherapy*. – 2010. – Vol. 56. – P. 149-151.
- [16] Friedli L. Mental health, resilience and inequalities / Lynne Friedli. – Copenhagen : World Health Organization, 2009. – 55 p.
- [17] Gartland D. Development of multi-dimensional measure of resilience in adolescents: the Adolescent Resilience Questionnaire / Deirdre Gartland, Lyndal Bond, Craig A. Olsson, Simone Buzwell, Susan M. Sawyer [Електронний ресурс] // *BMC Medical Research Methodology*. – 2011. – Vol. 11. – pp.134-144. – Режим доступу до журналу: <http://www.biomedcentral.com/1471-2288/11/134>.
- [18] *Health literacy: The solid facts* / Eds. Ilona Kickbusch, Jürgen M. Pelikan, Franklin Apfel, Agis D. Tsouros [WHO Regional Office for Europe]. – Copenhagen, 2013. – 73p.
- [19] *Joint committee on National health education standards // Achieving Health Literacy: An Investment in the Future* / American cancer society. – Atlanta, GA, 1995.
- [20] Lindström B., Eriksson M. The hitchhiker's guide to salutogenesis. *Folkhälsan Health Promotion Research Report* / B. Lindström, M. Eriksson [Електронний ресурс] – 2010:2. – Режим доступу: www.salutogenesis.fi
- [21] Morgan A. *Health Assets in a Global Context: Theory, Methods, Action* / Antony Morgan, Erio Ziglio, Maggie Davies. – New York: Springer, 2010. – 324 p.
- [22] Oman R. F. The potential protective effect of youth assets on adolescent alcohol and drug use / Roy F. Oman, Sara Vesely, Cheryl B. Aspy et al. // *American Journal of Public Health*. – 2004. – Vol. 94 (August). – No. 8. – pp. 1425-1430.
- [23] *Resilience: Health in new key // Arizona Health Futures [St. Luke's Health Initiatives]* / Ed. by John Hall, Alex Zautra. – 2003 (Fall). – 28p.
- [24] Pender N.J., Murdaugh C. L., Parsons M.A. *Health Promotion in Nursing Practice* (6th Edition). – Boston, MA: Pearson, 2011.
- [25] Rutter M. Resilience in the face of adversity: protective factors and resistance to psychiatric disorder / Michael Rutter. // *The British Journal of Psychiatry*. – 1985. – Vol. 147. – P. 598–611.
- [26] Smith M. S., Wallston K. A., Smith C. A. The development and validation of the Perceived Health Competence Scale. // *Health Education Research*. – 1995. – 10(1). – pp. 51-64.
- [27] Williams B., Morrissey B., Goenka A., Magnus D., Allen S. Global child health competencies for paediatricians. // *The Lancet*. – 2014. – 384 (9952). – P. 1403–1405. – doi: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)61128-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)61128-4).

Teklyuk Ruslan – senior lecturer of General Hygiene and Ecology Department, National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsia, '56, Bloka street, Vinnytsya, Ukraine, 21000. *e-mail:* teklyukru@gmail.com. *Where and when he graduated:* National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya, 2000. *Professional orientation or specialization:* internal medicine, hygiene and sanitation, public health. *The most relevant publication outputs:* 1. Serheta I. V., Bratkova O. Yu., Aleksandrova O. Ye, Teklyuk R. V. Metodyka kompleksnoyi balnoi otsinky rivnia psykhofiziologichnoi ta psykhichnoi adaptatsii uchniv starshykh klasiv i studentiv (Methods of complex assessment of psychophysiological and psychological adaptation of high school pupils and students) // *Dovkilliya s zdoroviya.* – 2013. – 2 (65). 2. Serheta I. V., Osadchuk N. I., Mostova O. P, Teklyuk R. V. Monitorynh stanu zdoroviya liudyny ta yoho osoblyvosti v suchasnykh ekologichnykh umovakh (Monitoring of individual health and its peculiarities in modern ecological environment) // *Zbirnyk statei III-ho Vseukrainskoho zyzidu ekolohiv z mizhnarodnoyu uchastiu.* – Vinnytsia, 2011. – 2. –P. 435-438.

Tereshchenko Liliia – docent of the Department of Foreign Philology and Translation, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, 87, Soborna St., Vinnytsia, Ukraine, 21000. *e-mail:* tereshchenko_l@yahoo.com. *Where and when she graduated:* Vinnytsia State Pedagogical University, 2004. *Professional orientation or specialization:* linguistics, conceptual analysis, innovative methods of education. *The most relevant publication outputs:* 1. Tereshchenko L. Ya. Nominatsiya subyektiv nepravdyvoho movlenniia angliyskoyu ta ukrainskoyu movamy: zistavnyi aspekt (Nominations of subjects of false utterances in English and Ukrainian: comparative aspect) // *Lingvistyka XXI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy.* – 2016. – P. 129-136. 2. L. Tereshchenko English as Modern Lingua Franca // *Aktualni problemy filologii ta metodyky vykladannia inozemnykh mov u suchasnomu multylingvalnomu prostori.* – 2016. – P. 160-163.